

Partnergeweld in de perinatale periode

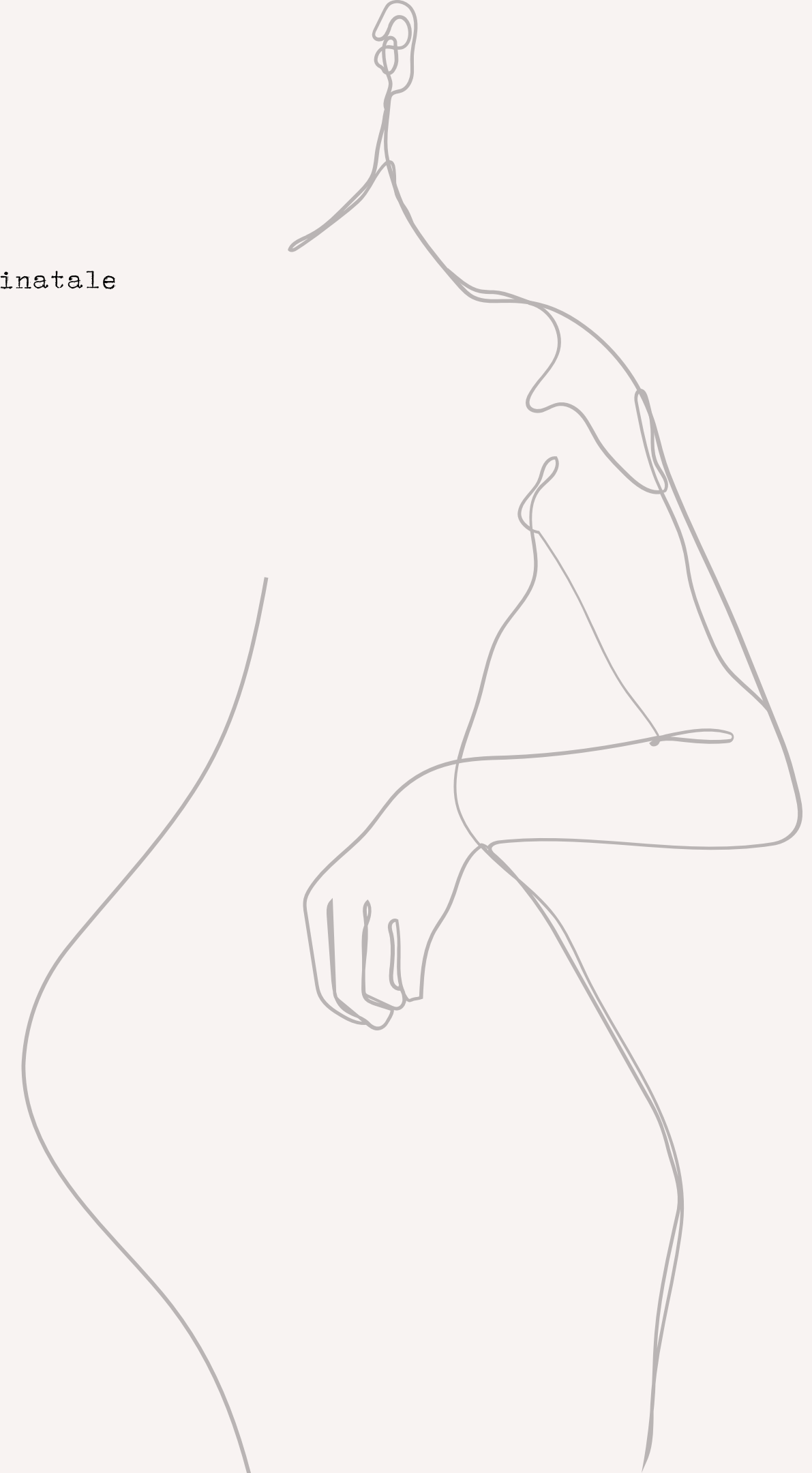
Dit rapport kadert in een Praktijkgericht Wetenschappelijk Onderzoek (PWO) 'Partnergeweld in de perinatale periode: Referentievroedvrouwen' dat werd gefinancierd door de Hogeschool UC Leuven-Limburg.

Vroedkunde | UCLL

UCLL Research & Expertise, Expertisecentrum Resilient People

Nijs, E. & Mattens, C.(2022)

Eén op vijf vrouwen in België krijgt te maken met partnergeweld in hun leven. Deze gebeurtenissen hebben een enorm grote impact op de gezondheid van het slachtoffer, gaande van psychische problemen over fysieke verwondingen tot zelfs de dood als gevolg (WHO, 2011). Drie tot acht procent van de vrouwen is slachtoffer van partnergeweld tijdens de zwangerschap (VZW Zijn, rapport 'Geweld tijdens de zwangerschap', z.d.).

Zwangerschap en de transitie naar het ouderschap blijkt de meest stressvolle periode te zijn in het menselijke leven aangezien er ingrijpende veranderingen plaatsvinden. Deze periode heeft een grote impact op zowel de ouders, het kind als de ouder-kind relatie. (Deave, Johnson, Ingram, 2008).

Partnergeweld tijdens de zwangerschap heeft grote gevolgen voor zowel moeder als (ongeboren) kind. Het kan leiden tot een laag geboortegewicht, premature arbeid en bevalling, obstetrische complicaties, miskraam, depressie, ... (WHO, 2011).

Aangezien vrouwen tijdens de zwangerschap en na de bevalling op regelmatige basis in contact komen gezondheidszorgprofessionals, biedt deze periode kansen om partnergeweld op te sporen (WHO, 2011; Mauri et al., 2015).

De WHO adviseert om partnergeweld in de perinatale periode systematisch te screenen omwille van de grote kwetsbaarheid van zowel moeder als (ongeboren) kind (WHO, 2013).

De vroedvrouw kan een belangrijke schakel vormen in het bespreekbaar maken, de detectie en doorverwijzing van partnergeweld in de perinatale periode. Ze is een vertrouwenspersoon die naast de medische controles, ook de psychologische, emotionele en sociale aspecten van zwanger zijn, bevallen en van de kraamtijd bespreekbaar maakt (www.vroedvrouw.be).

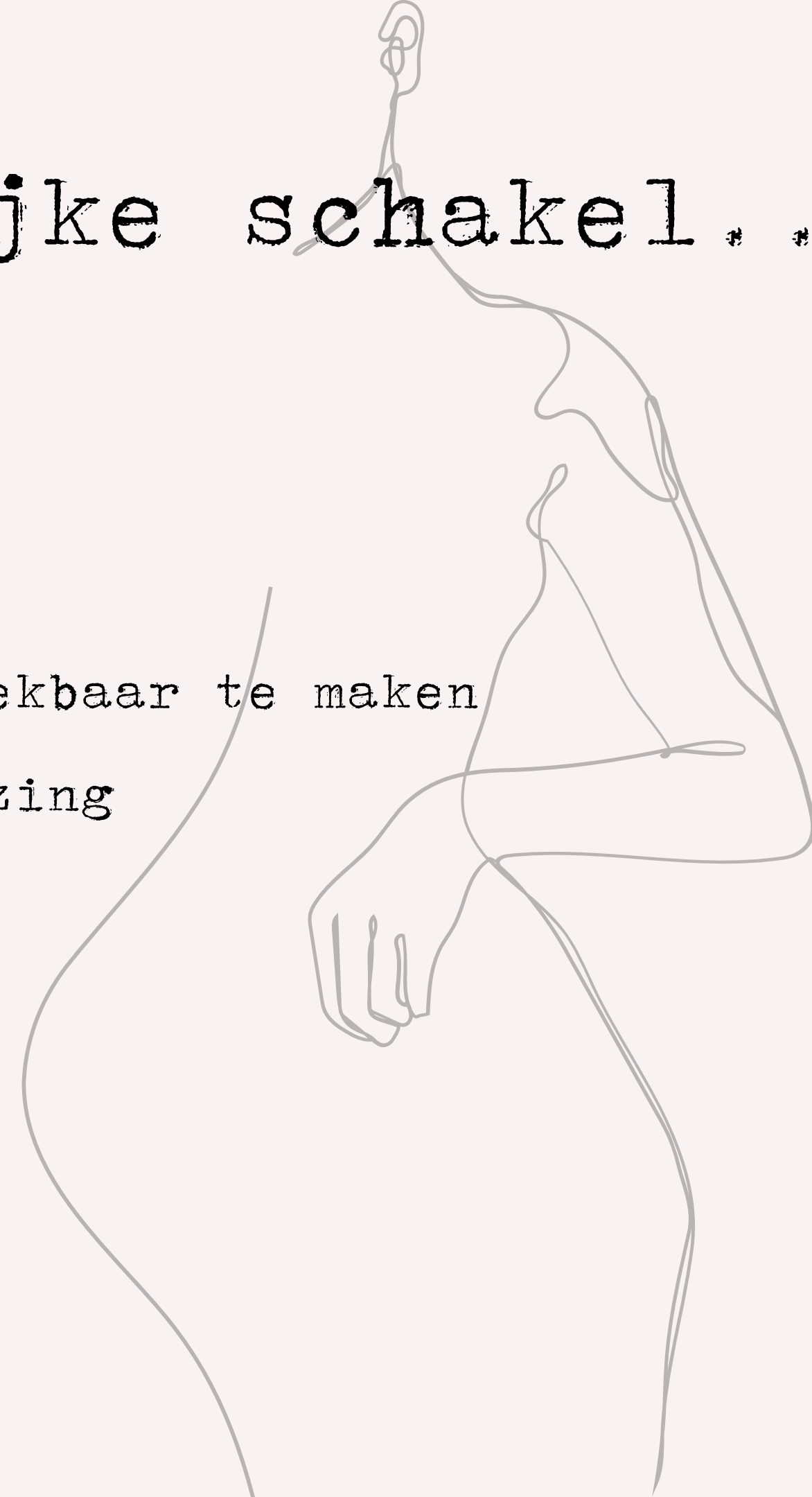

De vroedvrouw als belangrijke schakel . . .

om partnergeweld te (h)erkennen

om partnergeweld (systematisch) te bevragen en bespreekbaar te maken

om partnergeweld actief aan te pakken door doorverwijzing

De vroedvrouw als belangrijke schakel . . .

om partnergeweld te (h)erkennen

Geweld tijdens de zwangerschap is een vorm van intrafamiliaal geweld.

Intrafamiliaal geweld wordt gedefinieerd als:

elk dwingend en/of intimiderend gedrag tegenover gezins- of familielid of (ex-) intieme partner dat gepaard gaat met geweld of dreiging met geweld en een langdurige invloed op het gezin of individuen in het gezin.

Partnergeweld is:

het geheel van gedragingen, handelingen en houdingen van één van de partners of ex-partners die gericht zijn op het controleren en domineren van de andere en die mogelijk of effectief schade berokkenen aan de andere partner.

Wereldwijd is partnergeweld de meest voorkomende vorm van geweld. Het treft heel wat gezinnen en komt voor in alle lagen van de bevolking.

De vroedvrouw als belangrijke schakel . . .

om partnergeweld te (h)erkennen

Psychisch partnergeweld is:

het geheel van handelingen of juist het nalaten van handelingen waardoor iemand mentaal gekwetst wordt zoals:

- vernederingen / uitmaken
- negeren
- dreigingen
- controleren van post, gsm en mail
- verbieden van contacten met familie en vrienden
- opzettelijk vernielen van de persoonlijke spullen
- stalking
- dreigen met de relatie stop te zetten
- dreigen met zelfmoord
- ...

De vroedvrouw als belangrijke schakel . . .

om partnergeweld te (h)erkennen

Fysiek partnergeweld is:

het geheel van handelingen of juist het nalaten van handelingen waardoor een persoon lichamelijk gekwetst wordt zoals:

- slaan
- schoppen
- pijn doen
- wurgen
- gooien met voorwerpen
- gebruik van wapen
- slaan
- verwaarlozen
- niet toedienen van nodige medische zorgen
- ...

De vroedvrouw als belangrijke schakel . . .

om partnergeweld te (h)erkennen

Financieel partnergeweld is:

het geheel van handelingen waardoor een persoon financieel nadeel ondervindt zoals:

- iemand geen beheer over zijn eigen inkomen geven
- geen of onvoldoende huishoudgeld geven
- het toe-eigenen van de toekomstige erfenis
- iemand financieel afhankelijk maken
- afpersen
-

De vroedvrouw als belangrijke schakel . . .

om partnergeweld te (h)erkennen

Seksueel partnergeweld is:

het geheel van handelingen waarbij een persoon gedwongen wordt tot ongewilde seksuele handelingen zoals:

- verplicht kijken naar porno of masturbatie
- uitkleden terwijl anderen toekijken
- ongewenste aanrakingen
- verkrachting
- . . .

De vroedvrouw als belangrijke schakel . . .

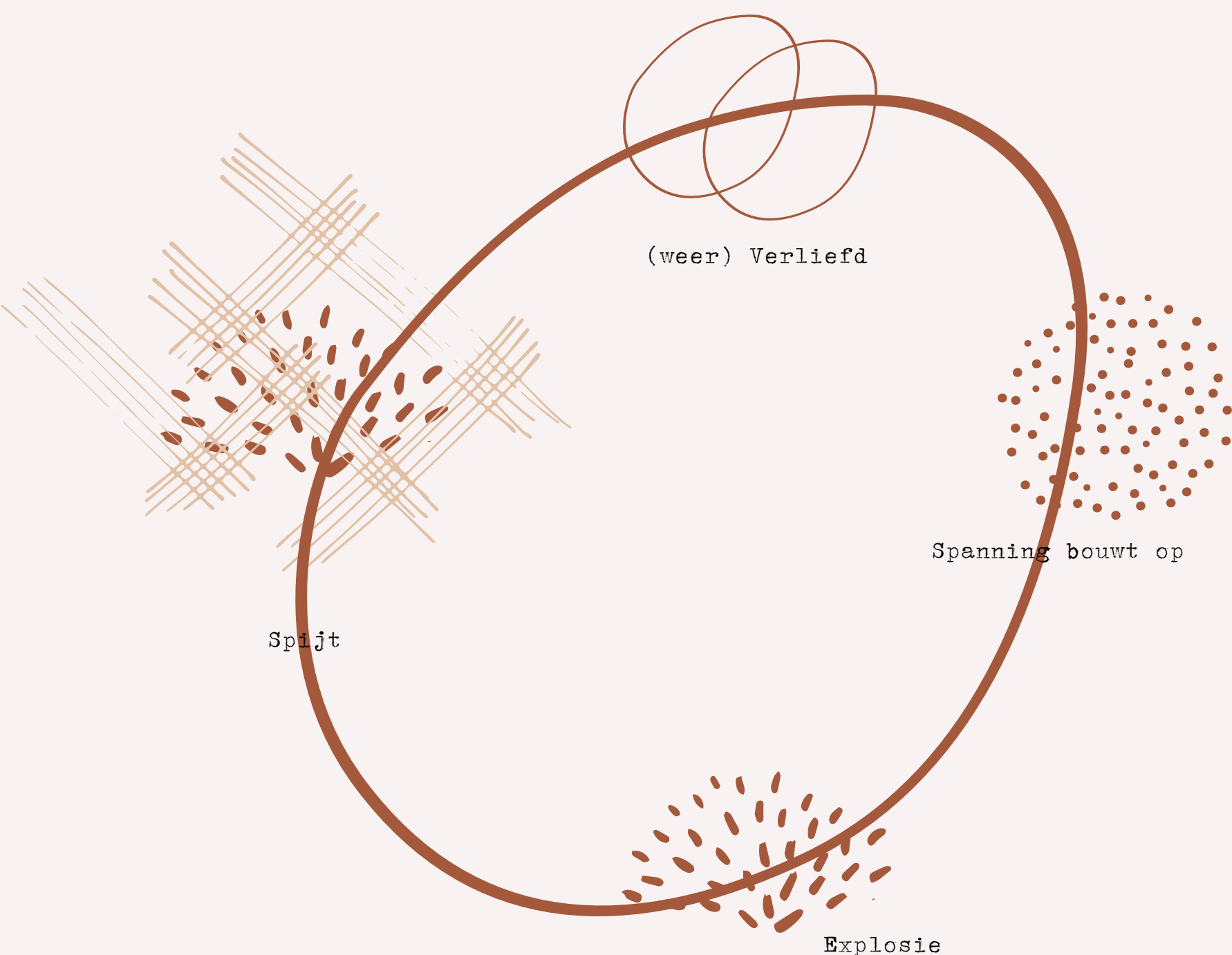
om partnergeweld te (h)erkennen

De meest voorkomende vorm van partnergeweld is situationeel (70%). Bij deze vorm bestaan er verschillende bronnen van conflict waarbij een escalatie van een conflict tot geweld kan leiden. Bij situationeel partnergeweld spreken we niet over 'slachtoffer' en 'dader', maar gaat het over twee personen in een moeilijke relatie met elkaar, waarbij beide partners geweld gebruiken. Er is geen sprake van macht en controle over de ander. Bepaalde terugkerende stressfactoren spelen hierbij vaak een rol bijvoorbeeld alcoholgebruik en het ontbreken van communicatieve vaardigheden.

Een minder voorkomende vorm van partnergeweld, maar erg extreme vorm is het intiem terrorisme (30%). Deze vorm van partnergeweld is eenzijdig waarbij doorgaans de man ernstig en langdurig de partner controleert en ernstig geweld gebruikt om zijn macht te behouden. Op verschillende manieren wordt de partner de mond gesnoerd en geïsoleerd van de sociale omgeving. Plegers van intiem terrorisme lijden vaak aan een borderline en antisociale persoonlijkheidsstoornis.

De vroedvrouw als belangrijke schakel . . .

om partnergeweld te (h)erkennen

Geweld binnen een relatie verloopt meestal volgens een cyclisch patroon waarbij verschillende fases zich opvolgen. Uit onderzoek blijkt dat een slachtoffer gemiddeld 35x de 'explosie'-fase beleeft, vooraleer zij/hij hulp zoekt. Als vroedvrouw kan het helpend zijn om de 'cyclus van geweld' te begrijpen, als handvat om partnergeweld in de perinatale periode te herkennen en bespreekbaar te maken.

De vroedvrouw als belangrijke schakel . . .

om partnergeweld te (h)erkennen

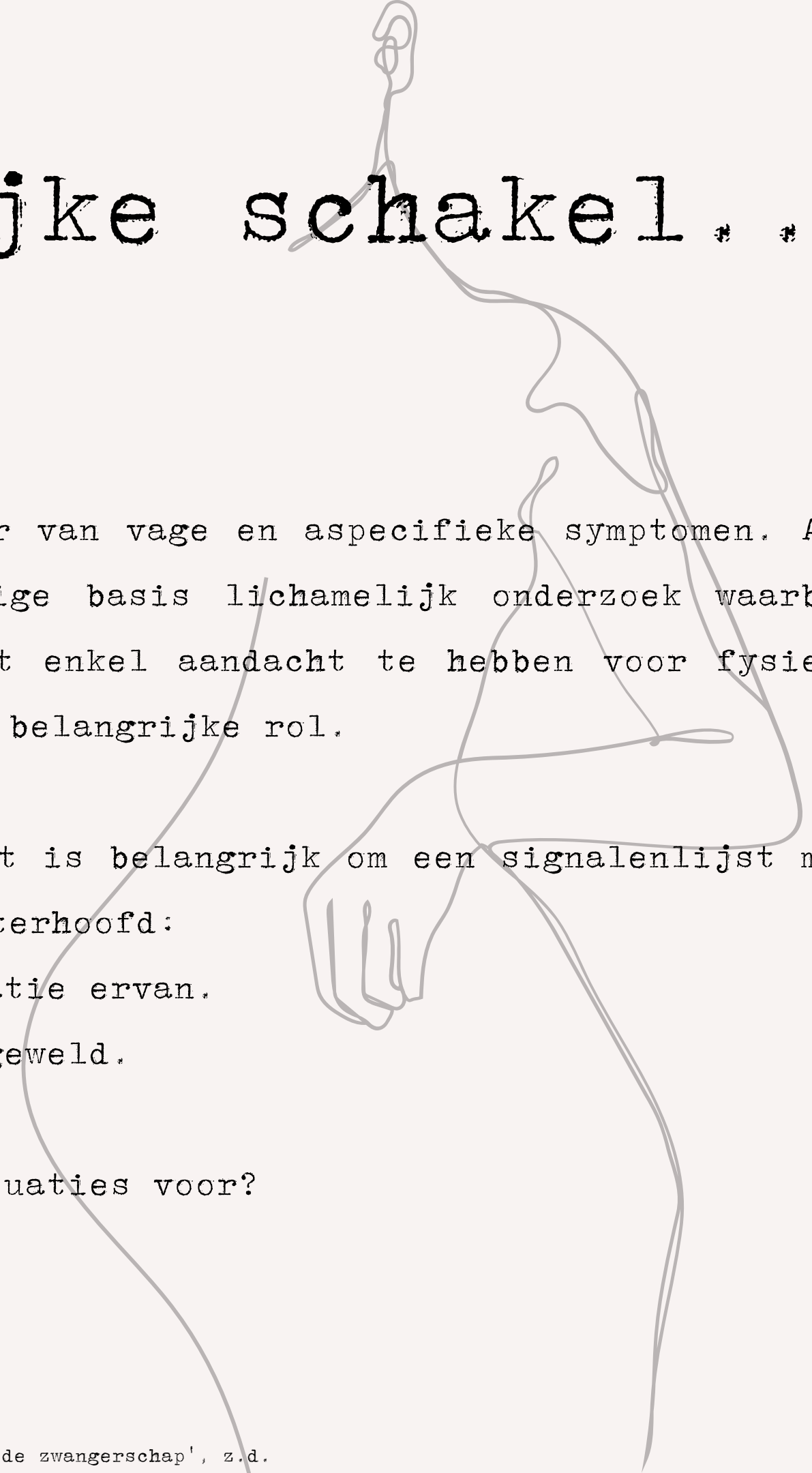
Het opsporen van geweld is niet eenvoudig. Betrokkenen vertonen vaak een waaier van vage en aspecifieke symptomen. Als vroedvrouw staan we in erg nauw contact met de vrouw. We doen op regelmatige basis lichamelijk onderzoek waarbij (lichamelijke) letsels zichtbaar kunnen worden. Toch is het belangrijk om niet enkel aandacht te hebben voor fysieke aandoeningen. Andere signalen van zowel slachtoffers als plegers, spelen ook een belangrijke rol.

Een signalenlijst kan een belangrijk hulpmiddel zijn om geweld te herkennen. Het is belangrijk om een signalenlijst met de nodige voorzichtigheid te gebruiken en met de volgende richtlijnen in het achterhoofd:

- Eén symptoom/signaal zegt weinig, de meeste slachtoffers vertonen een combinatie ervan.
- Sluit uit dat de symptomen/signalen veroorzaakt worden door iets anders dan geweld.
- Komt het symptoom/signaal overeen met het ontwikkelingsniveau van de patiënt?
- Komt het symptoom/signaal gedurende een bepaalde periode in verschillende situaties voor?

www.signalenkaart.nl

www.meldcode.nu

De vroedvrouw als belangrijke schakel...

om partnergeweld te (h)erkennen

Elke vorm van geweld tijdens de perinatale periode heeft ernstige gevolgen voor zowel moeder als (ongeboren)kind. Slachtoffers van geweld dragen de gevolgen van het geweld vaak mee voor de rest van zijn/haar leven.

Eventuele gevolgen voor de

vrouw

- negatief zelfbeeld
- angststoornissen
- psychosomatische klachten
- depressie
- zwangerschapscomplicaties
- verwondingen
- premature arbeid/bevalling
- miskraam/abortus
- ...

Eventuele gevolgen voor het (ongeboren)

kind

- intra-uteriene groeiretardatie
- prematuriteit
- pre- en neonatale sterfte
- lager geboortegewicht
- ontwikkelingsstoornissen
- huilbaby
- emotionele, gedragsmatige en sociale moeilijkheden
- ...

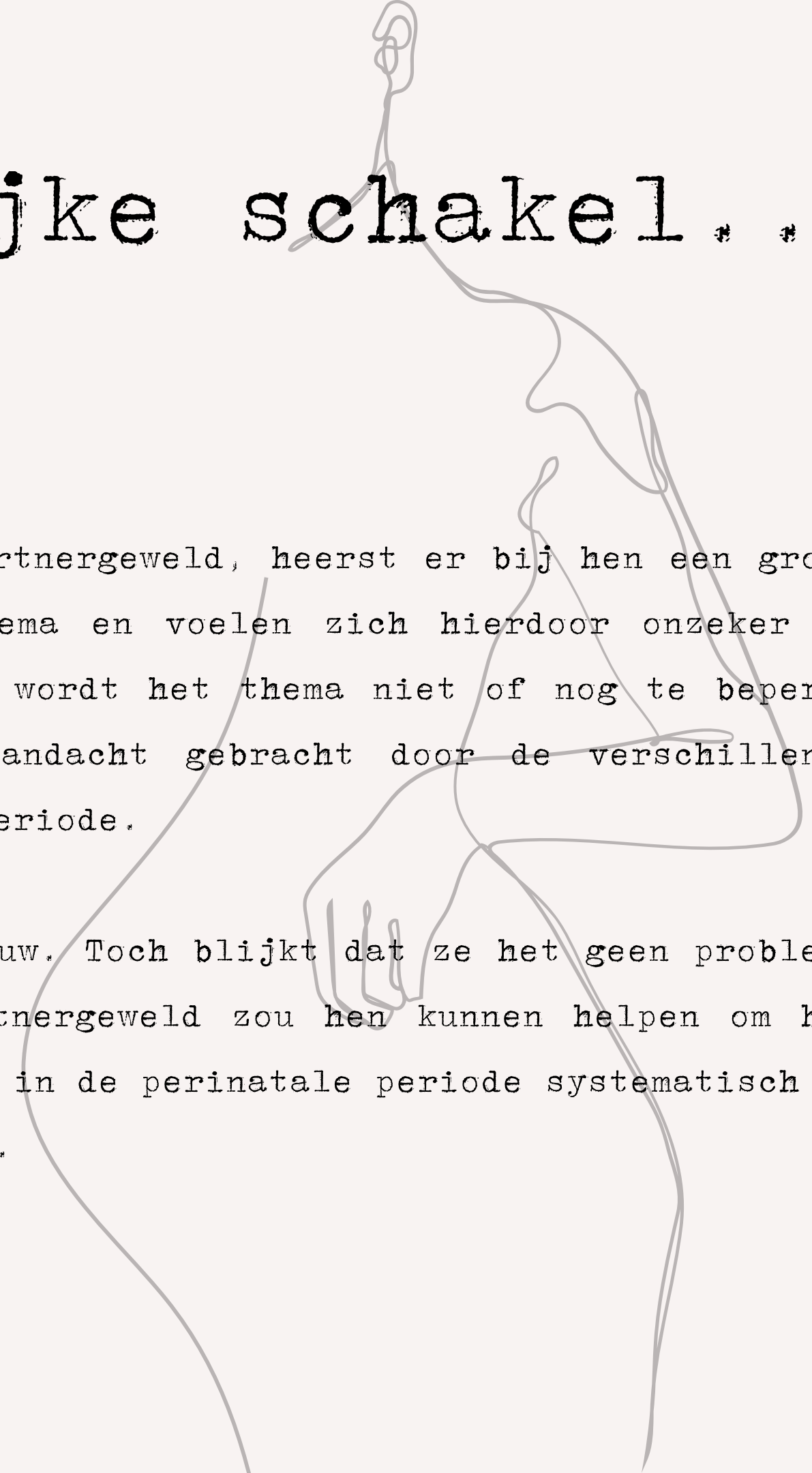

De vroedvrouw als belangrijke schakel . . .

om partnergeweld bespreekbaar te maken

Hoewel vroedvrouwen een belangrijke rol spelen in het bespreekbaar maken van partnergeweld, heerst er bij hen een grote handelingsverlegenheid. Ze geven aan te weinig geschoold te zijn rond het thema en voelen zich hierdoor onzeker en ongemakkelijk (Baird et al., 2017). In de opleidingen Vroedkunde in Vlaanderen wordt het thema niet of nog te beperkt opgenomen in het curriculum. Ook wordt het thema nog te weinig onder de aandacht gebracht door de verschillende professionals die vrouwen opvolgen, begeleiden en ondersteunen in de perinatale periode.

Slachtoffers brengen het geweld meestal niet spontaan ter sprake bij de vroedvrouw. Toch blijkt dat ze het geen probleem vinden als geweld bevraagd wordt tijdens de consultatie. Het bevragen van partnergeweld zou hen kunnen helpen om het geweld te (h)erkennen (Baird et al., 2017). Ook de WHO adviseert om partnergeweld in de perinatale periode systematisch te bevragen omwille van de grote kwetsbaarheid van zowel moeder als (ongeboren) kind.

De vroedvrouw als belangrijke schakel . . .

om partnergeweld bespreekbaar te maken

Onderstaand vind je enkele voorbeeldzinnen om een gesprek over partnergeweld aan te knopen en/of verder te zetten. Het is belangrijk dat je op een respectvolle en niet-veroordelende manier met de vrouw/het koppel omgaat en op die manier een vertrouwensband op kan bouwen. De vrouw/het koppel zal zelf beslissen wat ze aan jou zal toevertrouwen en wat niet. Dit dien je als vroedvrouw te respecteren.

- Ik weet dat hierover spreken niet gemakkelijk is... wat hier gezegd wordt blijft tussen ons
- Ik heb het gevoel dat er iets aan de hand is... ik maak me zorgen over hoe het met jou gaat...
- Ik merk dat je aarzelt om hier verder over te spreken?
- Ik heb het gevoel dat je je er niet comfortabel bij voelt, dat ik hier verder op doorga?
- Ik heb het gevoel dat jouw thuis niet altijd een veilige plek voor jou is.
- Ik merk dat je hier op dit moment niet verder op wil ingaan.. Weet dat je hier altijd welkom bent.

De vroedvrouw als belangrijke schakel . . .

om partnergeweld bespreekbaar te maken

Als vroedvrouw zijn we verbonden aan het beroepsgeheim. Het is de plicht van de vroedvrouw om het geheim te bewaren. Enkel als je oordeelt dat er sprake is van een noodtoestand mag het beroepsgeheim doorbroken worden. Het dilemma of er al dan niet sprake is van een noodtoestand, dient met grote voorzichtigheid afgewogen te worden. Dit doe je best in overleg met een collega vroedvrouw binnen jouw team.

Als vroedvrouw ben je niet wettelijk verplicht om de gerechtelijke overheid in te lichten over het geweld, je bent wel wettelijk en deontologisch verplicht om hulp te verlenen.

handige tool: Meldcode partnergeweld

https://igvm-iefh.belgium.be/nl/publicaties/handleiding_bij_de_meldcode_partnergeweld

De vroedvrouw als belangrijke schakel . . .

om partnergeweld actief aan te pakken

Vermoeden van geweld

- Maak het bespreekbaar
- Veroordeel niet
- Minimaliseer de zaken niet
- Blijf empathisch en neutraal
- Blijf het thema vasthouden bij weerstand
- Verzeker geheimhouding en vertrouwelijkheid
- Wees alert voor minimalisering door het slachtoffer
- Bewaak je eigen grenzen
- Documenteer je vermoedens
- Bewaar discretie bij intercollegiaal overleg

Ontkennen van geweld

- Respecteer de beslissing
- Laat weten dat je steeds beschikbaar blijft
- Laat weten waar het slachtoffer terecht kan voor meer informatie
- Moedig aan om zich medisch te laten opvolgen

Onthullen van geweld

- Maak tijd om te luisteren
- Hecht geloof aan het verhaal
- Probeer de situatie te begrijpen
- Oordeel niet
- Spreek erkenning uit voor de moed die het vraagt om het verhaal te vertellen
- Geef aan dat geweld (gedrag) hoe dan ook onaanvaardbaar is
- Veroordeel de pleger niet
- Bevraag de specifieke hulpvraag

De vroedvrouw als belangrijke schakel . . .

om partnergeweld actief aan te pakken

Eerste stappen

- Stel fysiek onderzoek en/of behandeling voor indien aangewezen
- Heb voldoende aandacht voor de psychosociale opvang
- Documenteer het geweld
- Verwijs door naar sociale dienst of andere organisaties (bv. CAW, FJC, . . .)*
- Bespreek de veiligheid
- schat het risico in

Veiligheid en risico inschatten

- 'Is het veilig om naar huis te gaan?'
- 'Ben je bang van je partner?'
- Zoek naar crisisopvang bij onveilige situatie
- Zoek naar ambulante dienstverlening bij laag risico

Eigen grenzen als vroedvrouw

- Hou voldoende afstand
- Respecteer jouw noden en grenzen
- Zoek structurele ondersteuning binnen organisatie
- Zorg voor intervisiemomenten
- Bespreek casussen binnen je team
- Draag het niet alleen

*CAW= Centrum Algemeen Welzijnswerk; FJC= Family Justice center

De vroedvrouw als belangrijke schakel . . .

om partnergeweld actief aan te pakken

www.1712.be

www.fjc-veiligthuis.be

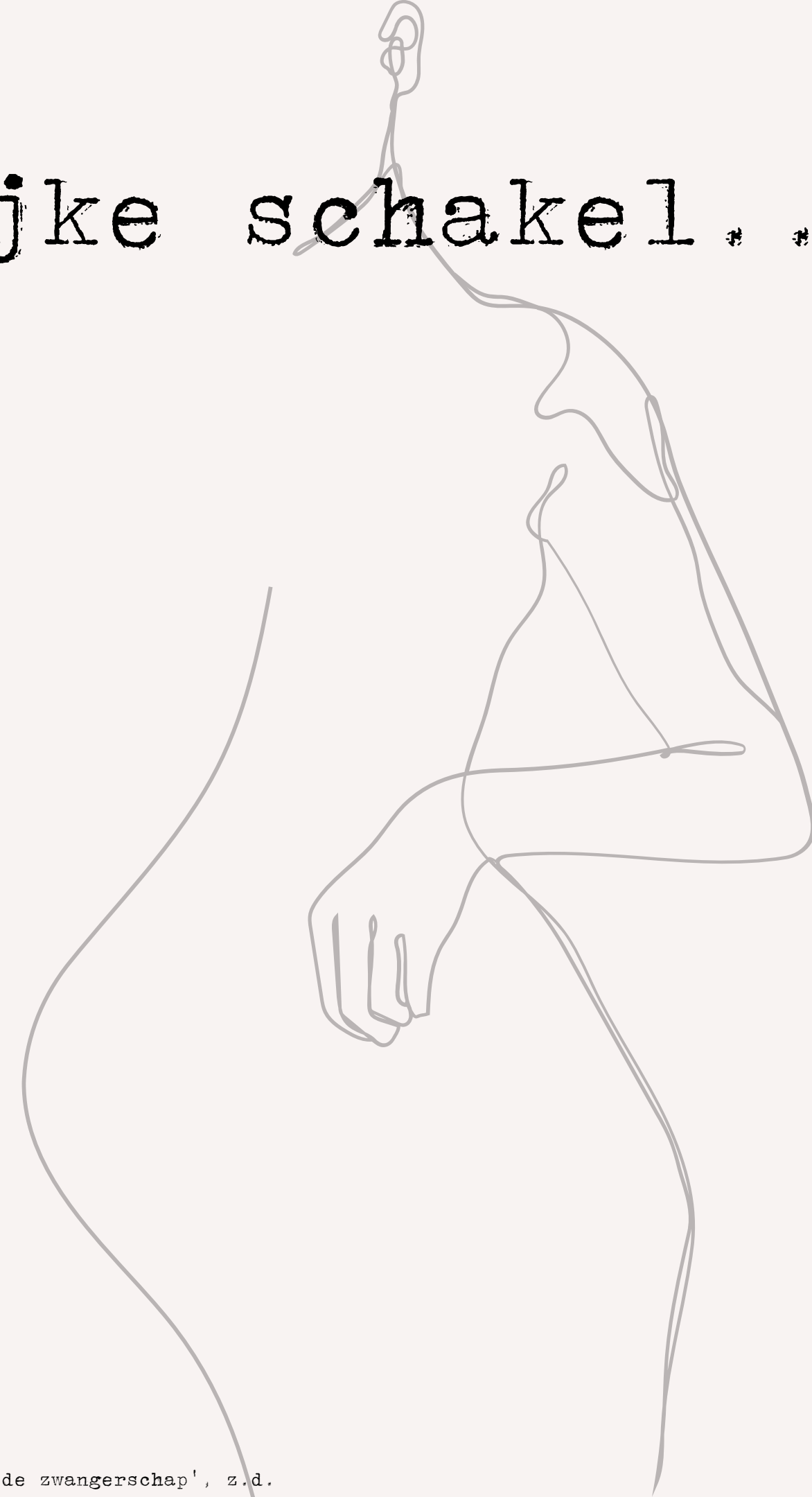
VZW Zijn

www.teleonthaal.be of bel 106

www.seksueelgeweld.be

www.CAW.be

www.zorggroepzin.be

Bronnen & interessante literatuur

1. Baird, K., Saito, A., Eustace, J. & Creedy, D. (2017). Effectiveness of training to promote routine enquiry for domestic violence by midwives and nurses: A pre-post evaluation study. *Women and Birth*, 31 (2018), 285-291.
2. Deave, T., Johnson, D. & Ingram, J. (2008). Transition to parenthood: the needs of parents in pregnancy and early parenthood. *BMC Pregnancy Childbirth*, 30 (8).
3. Franck, P. (Ed.) (2021). Een politieeel-justitieel praktijkhandboek. Intrafamiliaal geweld. Brussel: Politeia
4. Janssen J., Lünneke K., D'Haese W., Groenen A. (eds.) (2019). Intrafamiliaal geweld, *Cahier Politiestudies*, 51(2).
5. LeCompte, T., Groenen, A. (2020). Als liefde overleven wordt. De vele gezichten van partnergeweld, Antwerpen: Peclkmans Pro.
6. Mauri, E., Nespoli, A., Persico, G. & Zobbi, V. (2015). Domestic violence during pregnancy: Midwives' experiences. *Midwifery*, 31 (2015), 498-504.
7. Van Parys, A., Roelens, K. & Temmerman, M. (2013). Zwangerschap en partnergeweld. In Blow, H., *Handboek Familiaal geweld*. Brussel: Politeia.
8. VZW Zijn, Rapport 'Geweld tijdens de zwangerschap', z.d.
9. World Health Organization (2011). Intimate partner violence during pregnancy.
10. World Health Organization (2013). Violence against women: Global picture health response.
11. Wuyts, D. & Roelandts, A. (2020). BABO - Geweld in het gezin bespreekbaar maken met jonge kinderen. Aanpak in de preventie en zorg bij intrafamiliaal geweld. Maklu.
12. www.risicotaxatie.be

in beweging
tegen
geweld